

ШТИПСКО НАУЧНО ЗДРУЖЕНИЕ

ПРВ НАУЧЕН СОБИР

УЛОГАТА НА ШТИПСКО НОВО СЕЛО
ВО МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штипско научно здружение

ПРВ НАУЧЕН СОБИР

**УЛОГАТА НА ШТИПСКО НОВО СЕЛО ВО
МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА**

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

ШТИП 2014

ИЗДАВАЧ

Печатница „2-ри Август“ - Штип

ГЛАВЕН УРЕДНИК

Верица Јосимовска

ЛЕКТОР

Славица Манчева

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

908(497.731)(063)
930.85(497.731)(0630)

НАУЧЕН собир (1 ; 2014 ; Штип)

Прв научен собир Улогата на Штипско Ново Село во македонската
историја : зборник на трудови / [главен уредник Верица Јосимовска].
- Штип : 2-ри Август, 2014. - 218 стр. : илустр. ; 24 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-4662-24-2

а) Ново Село б) Штипско - Културна историја
COBISS.MK-ID 97230602

НАДВОРЕШНО ОБЛИКУВАЊЕ НА КУЌАТА ОД НОВО СЕЛО И ШТИП ВО КОНТЕКСТ НА МАКЕДОНСКОТО ПРОФАНО ГРАДИТЕЛСТВО ОД 19 –ОТ ВЕК

Петар Намичев¹,
Екатерина Намичева²

Апстракт: Надворешниот изглед на куќата во Штип и во Ново село се одликува со изразена динамична композиција и складен распоред и сооднос на елементите кои ја оформуваат. Поливалентниот однос на надворешниот изглед на куќата произлегува од примената на симетријата, висината, просторниот концепт, локацијата, распоредот на прозорците, вратите, нивниот ритам и застапеност, примената на декоративните детали, стреите, еркерите, чардакот, балконот и сл. Притоа се водело сметка за односот и контрастот на светлите и темните површини, присутноста на светлото, колоритната застапеност, естетското ниво на обработка на деталите, и сл.

Неимарите при градбата на куќата применувале систем и методологија на градењето, каде биле соединети факторите на клима, терен и потреби на семејството но и на поединецот. Реализацијата на естетската композиција на градбите содржела креативни форми, со изразена различност и прилагодливост кон локалното, најчесто во згусната просторност на христијанските маала, каде се почитувал односот кон соседот и структурата на населбата и градот.

Куќата од Ново село и Штип со своите архитектонски вредности и автохтони карактеристики на градбата,

¹ Доцент, Универзитет Гоце Делчев, Штип

² Екатерина Намичева, архитект

претставува значаен дел од станбениот фонд на градовите од 19-от век во Македонија, како и дел од општото станбено наследство на Балканот.

Клучни зборови: градител, кука, фасада, прозорец, декорација

Вовед

Во периодот на 19-от век градот Штип има формирано урбано јадро со развиен концепт на станбени и јавни објекти, а како нејзин составен просторен дел е населбата Ново Село. Развојот на населбата создал одреден урбан концепт и лик на градот, кој има слични содржини препознатливи за македонските градови од 19-от век.

Според бројните патеписци градот Штип бил дел од Штипската нахија, содевет муслимански и шест христијански маала, каде се создале услови за континуиран развој на станбената архитектура, со што се формирал урбаниот изглед и просторниот концепт на градот. Во почетокот на 20-от век населбата имала 700 куќи. Иако формирана како посебна населба, Ново село од аспект на урбаниот развој го следи растежот на градот Штип³. Просторот на Ново село се развива во слични општествено економски услови кои биле формирани во градот, со просторен урбан развој, прилагоден просторно на течението на реката Брегалница. Близината на градот, односно непосредната поврзаност со сообраќајната, комуналната и просторната инфраструктура, создава маалски концепт на организација на куќите. Покрај неизедначената конфигурација на теренот, постојат локации за градбите на рамен и изразито стрмен терен. На тој начин станбените објекти се лоцирале во

³ Пенушлиски А.(1964), *Штипско Ново село - вклопување на старата архитектура во современото урбанистичко решение*, Стара градска архитектура и урбанизација на градовите, Охрид, стр.163-169

одредена развојна улична мрежа. Стрмниот терен водел кон создавање на функционален концепт, со економично распоредување на просториите, во хоризонтален или вертикален правец. На рамниот терен во средишниот дел во непосредна близина на речното корито, се формирала централна улица (ул.Крсте Мисирков) со згуснат распоред на куќите, со простори за јавна намена во приземјето, со бројни дуќани, занаетчиски работилници, кои биле групирани според својата намена. Оваа улица била поврзана со другите улици и сокаци, кои биле поплочувани, на изразен терен во пад. Притоа се формирале маалските групации на куќи како: Ридарско маало, Долно маало, Спротива, св.Јованско маало и Подбуниште,⁴ кои ги добиле имињата, при употребата помеѓу жителите, врз основа на нивната местоположба. Тоа условило формирање на два типа на објекти, според поставеноста на локацијата: куќа која се прилагодила на рамниот терен и куќа поставена на стрмниот ридски терен, на неколку нивоа. Со развојот на економијата, преку занаетчиството и другите стопански гранки овозможиле формирање на граѓанска имотна класа, која економски била способна да создава објект за живеење, и на тој начин да ја презентира својата економска моќ во својата средина.

1. Основни обележја на куќата во Ново Село и Штип

Според просторниот концепт на куќата, архитектонските елементи на градбата и начинот на прилагодување кон теренот, може да се издвојат неколку основни карактеристики во однос на надворешното обликување на градбите. Надворешната форма се карактеризира со високо приземје, кое е изградено со масивни камени ѕидови, со поголема височина од просториите на катот, над кое се

⁴ Томовски К.(1986), *Штипско Ново село, урбанизам и архитектура*, Зборник на трудови посветен на академик М.Апостолски, МАНУ, Скопје, стр.390

поставени катните нивоа во бондручна конструкција (сл.1.). Тоа ја одредува и формата на надворешниот изглед кој е ориентиран во височина, најчесто на две, на три или поретко на четири нивоа.

Сл.1. Надворешен изглед на кука на семејството Мијалкови, Ново село, Штип

При фасадното обликување застапени се основните градежни материјали кои се применуваат и при конструктивниот систем, обработени елементи од дрво, каменот во основна или обработена форма на земјата (глина), која се дообработува со примеси, за добивање на фасадните израмнети површини. Завршната фасадна обвивка се добива со избелување на израмнетите сидни површини, каде најчесто се применувала варта, односно белата боја. Често на фасадните површини се нанесувале повеќе слоја при варосување, кое често ги покривала сите структури на површини од камен или површини премачкани со кал. Единствено дрвените опшиви на фасадата се премачкувани со заштитни средства, кои го одредуваат контрастот и контурите во однос на останатите декоративни

елементи на сидните површини. После поставувањето на завршната покривна дрвена конструкција, керамидата најчесто се применувала како завршен слој на покривот, во функција на заштитен материјал од временските промени.

2. Карактеристични моделина надворешно обликување на куќи

Според досегашните истражувања, просторниот и обликовниот концепт на штипската куќа е разновиден. Во просторниот концепт на куќата со кат од Ново село и Штип, било применето високо приземје, со вметнати економски простории. При градбата на приземните куќи, била споена функцијата на тремот и чардакот во единствен простор, поради ограничените можности и скромните потреби на семејството, со приоритет на минималните димензии.⁵

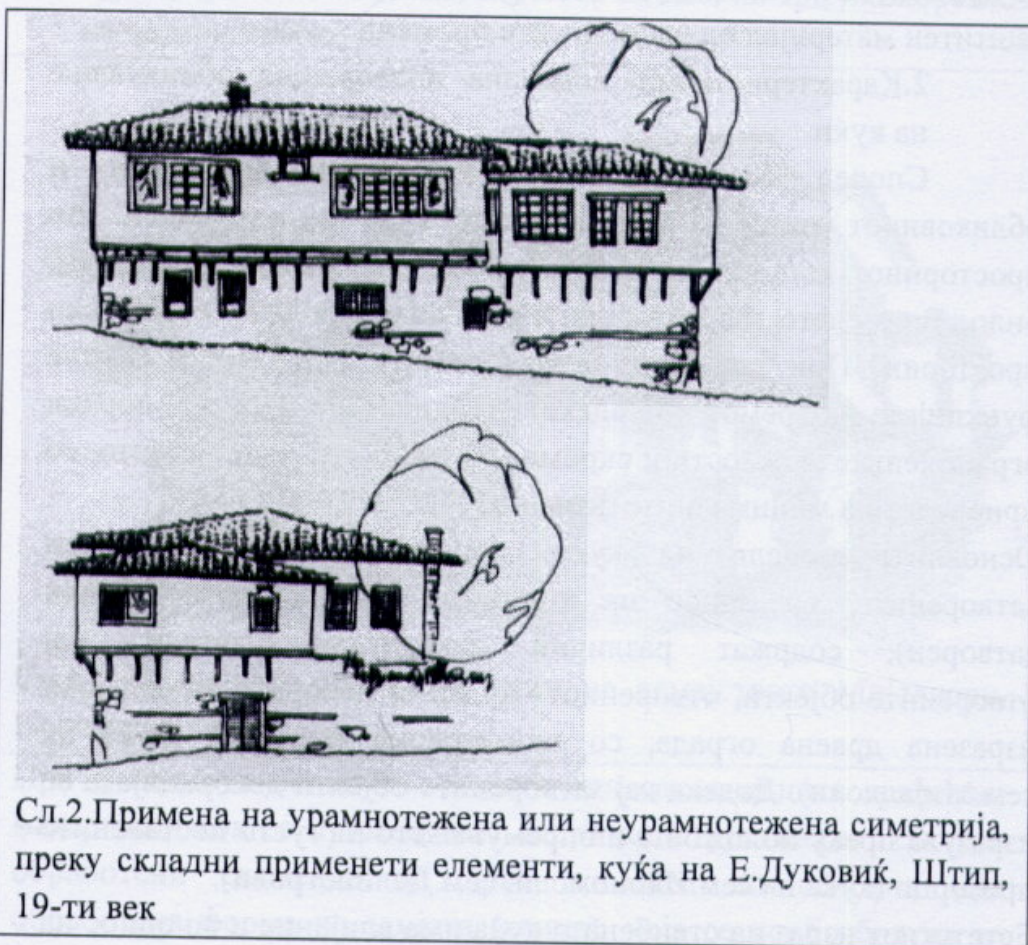
Основните модели на куќи, односно отворените или затворените, во однос на типот на чардак (отворен или затворен), содржат различни декоративни детали. Кај отворените објекти, отворениот чардак се декорира со естетски изразена дрвена ограда, со геометриски елементи (куќа на сем. Мијалкови). Додека кај затворените објекти декорацијата се изразува преку положбата и опремувањето на густо поставените прозорци (куќа на сем. Икономови, сем. Делипетрови).

Естетскиот израз на станбената куќа има влијание и во однос на нејзиното поставување во однос на соседите и ориентацијата кон улицата и доминација на габаритот врз неа, и кон граничната линијата на улицата и сокакот.

Новото на декорација се разликува во зависност од ориентација на фасадата кон улицата, затоа главната- улична фасада била секогаш третирана на повисоко естетско рамниште, со

⁵ Грабријан Д. (1986) *Македонска куќа или преод од стара ориенталска во современа европска куќа*, Мисла, Скопје, стр. 44, 63, 149, 202

интензивни детали и функционални елементи, со изразена динамична архитектонска композиција.

Сл.2.Примена на урамнотежена или неурамнотежена симетрија, преку складни применети елементи, кука на Е.Дуковиќ, Штип, 19-ти век

3.Карактеристика на надворешната декорација на куќата во Ново село и Штип

Во однос на применетата висина најчесто куќата е на две нивоа, а поретко на три или четири нивоа, што овозможува формирање на волуменски различни форми на различните нивоа, кои формираат складна естетска композиција. Поради намената на просториите во приземјето како економски, односно простори за складирање и чување на храна (*потон*),

комуникациски простор (трем) и сл, се појавила потребата за поголема катна височина од вообичаената (до 3,75 см). Притоа покрај функционалната причина овој простор кај одредени објекти влијаел на надворешниот изглед или успешно се вклопил во фасадната композиција(сл.3).

Сл.3. Изглед на куќа со високо приземје на ул.КрстеМисирков 32 Штип; куќа на семејство Мијалкови, Ново Село, Штип

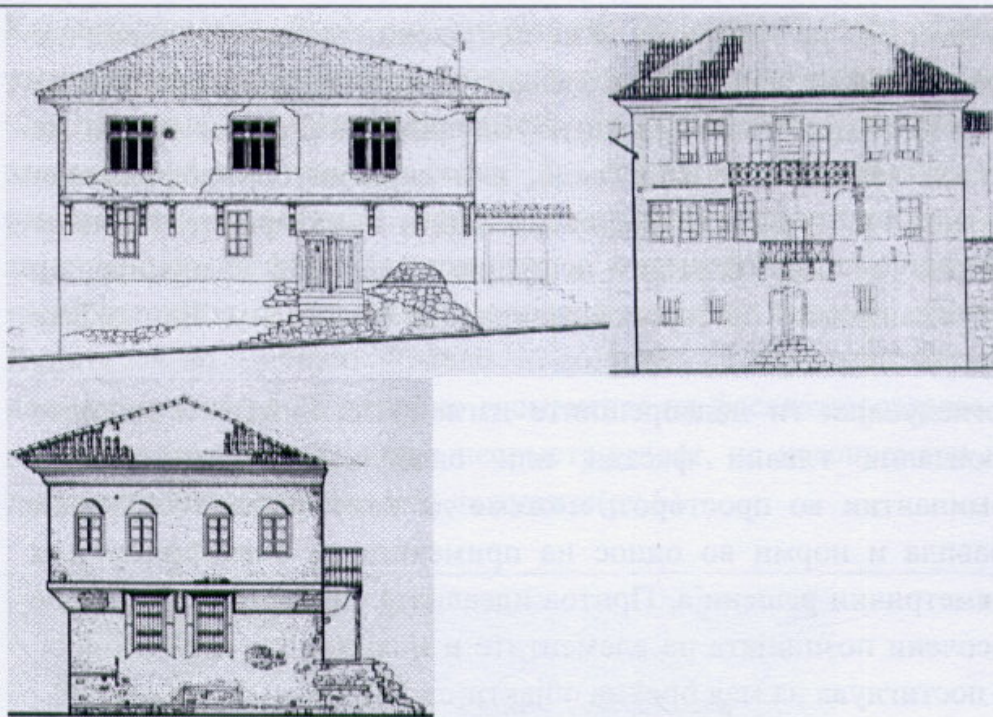
Карактеристичен просторен елемент како дел од приземјето во форма на атриумски простор- внатрешен двор, има голема височина, а се користи за мултифункционална намена (куќа на сем.Андонови). Во волуменот на овој простор се вметнува додатен корисен простор на меѓукатот, со функција за помошна

платформа од штици, за летна кујна, за одаја и сл. Овој концепт на просторот видно се одразува на формирањето на поголема височина на приземјето на фасадата.

Големината на прозорците според положбата и намената се различни, од помали во приземјето до поголеми по димензија на катот, па се до оние кои се поврзани во низа, во една линија, кои ја потенцираат положбата на најрепрезентативните одаи. Поретко прозорците се затварани со дрвени капаци, особено се задолжителни кај дуќаните, кои се наоѓале во приземјето.

Поради големината на просториите на катот, односно највисокиот кат, штипската кука често има поставено прозорци во низа, во два, три до четири, кои се поставени и според одреден ритам. Одаите и чардаците поради потребата за добро осветлување преку целиот ден, имаат вградени прозорци во низа, кои ја создаваат основната концепција на фасадната композиција и најзначајниот белег на фасадата.

При анализа на фасадната композиција на прозорците, тие покажуваат поврзаност со распоредот на просториите, кои го одредуваат ритамот на поставување на прозорците. Тие се групираат на едно фасадно платно, каде се формира сооднос со останатите групи на прозорци на различни нивоа, и воедно со ритамот на целата фасада. Влезната врата означува одредено место, положба и декорација, како почетен елемент на целата фасадна композиција, а слично се надоврзуваат и балконските врати, или споредните врати.

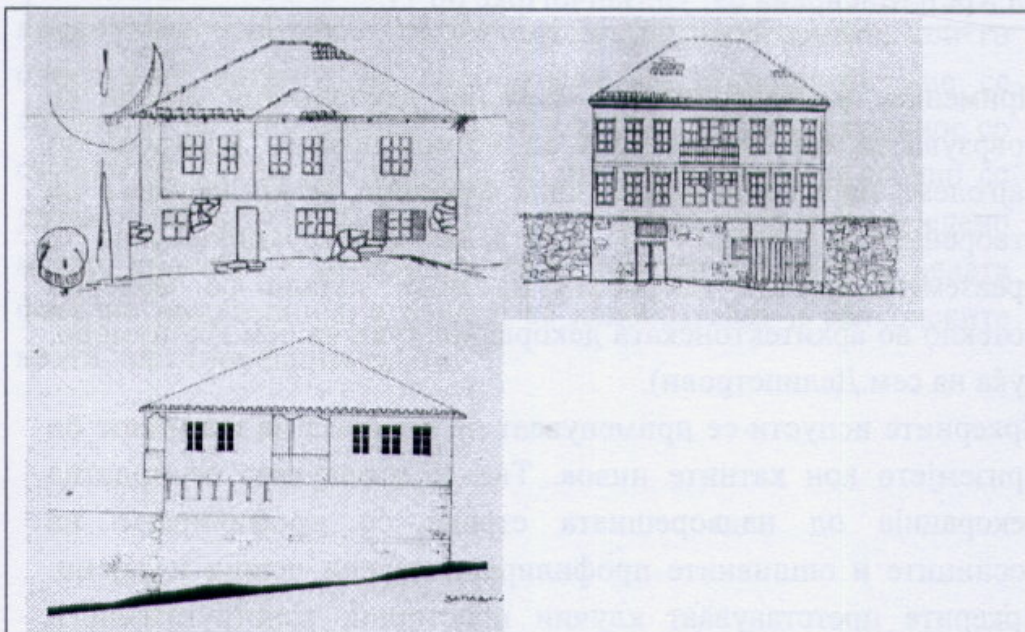
Сл.4. Надворешен изглед на куќа на ул.Гоце Делчев 45 Штип ; ул.Крсте Мисирков 69; ул.Ванчо Прке бр.11

Примената на балконите со метални декоративни огради се поврзува со европската куќа од истиот период. Балконот во најголема мерка има декоративна функција, за нагласување на отворените простори, со исфрлена конструкција, која е превземена поради потребата на нови детали со модерно потекло во архитектонската декорација (куќа на сем. Икономови, куќа на сем. Делипетрови).

Еркерните испусти се применуваат на линијата на преминот од приземјето кон катните нивоа. Тие се изведуваат со додатна декорација од надворешната страна со профилирање на косниците и опшивните профилирани дрвени штици и лајсни. Еркерите претставуваат клучни просторни, конструктивни и декоративни елементи на фасадната композиција на куќата. Еркерите на катот имаат правилна линија на исфрлање во однос

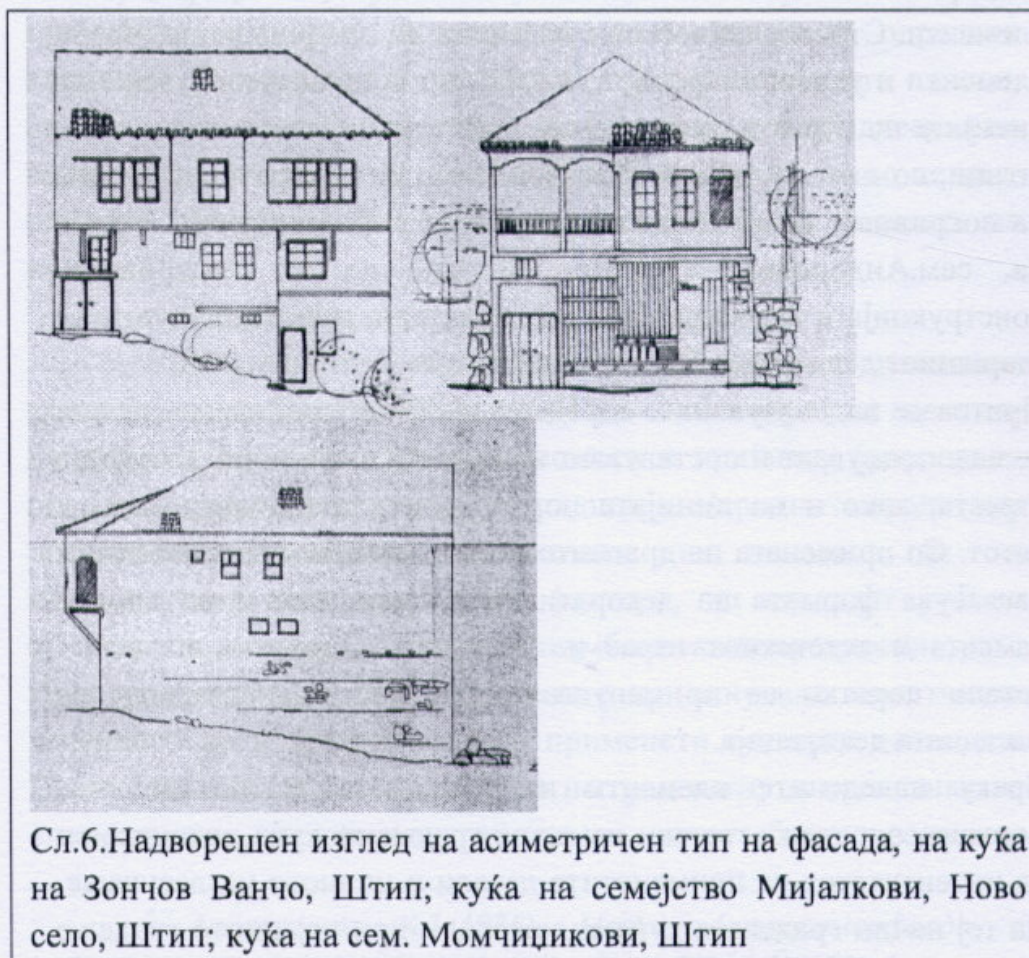
на линијата на габаритот, а се поставени средишно, странично или по целата должина на габаритот на куќата. Косниците на еркерите најчесто се изведени од видливи дрвени греди, на куќите во Штип и Ново село, или скриени со профилирани елементи и прави или закривени линии во профилот. Полниот косник е под барокно влијание или под влијание од неоромантизмот од европските градови (куќа на ул.ВанчоПрке 11).

Согледувајќи ги надворешните изгледи на куќите и нивните фронтални главни фасади или оние кои се видливи и доминантни во просторот, можеме да констатираме одредени правила и норми во однос на примената на симетрични или асиметрични решенија. Притоа идеалната симетрија кон што се насочени позицијата на елементите и нивниот меѓусебен однос се постигнува на мал број на објекти(сл.5).

Сл.5. Симетрична Фасада на куќа на Зора Делипетрова, на Тодор Делипетров Ново Село; на Напралиев Сане, Штип

Кај поголемиот број од станбените објекти е постигнато отстапување од оската на симетрија, но сепак ефектот на одреден ред при распоредувањето на фасадните елементи е застапен. Асиметријата сепак ја изразува сложеноста и разновидна програма, притоа сесовладувамононоста и затвореноста на формите, при што со напуштањето на примена на симетријата се постигнува одреден естетски ликовен ефект. Куќите во Ново село содржат неурамнотежена асиметричност(сл.2), односно елементите на фасадата создаваат неурамнотеженост, односно несиметричност, но истовремено и динамичност на волумените на куќите(сл.6).

Сл.6.Надворешен изглед на асиметричен тип на фасада, на куќа на Зончов Ванчо, Штип; куќа на семејство Мијалкови, Ново село, Штип; куќа на сем. Момчиџикови, Штип

Отворениот простор на чардакот е дел од просторот на катот, кој влијае на формирањето на контрастните површини на декорацијата на фасадата (куќа на сем.Мијалкови). Овие отворени површини кога се ориентирани кон внатрешниот двор создаваат исто така одредена композиција. Затворениот чардак е карактеристичен за поголемиот број на објекти (куќа на сем.Делипетрови, сем.Икономови).

Формата на стреите претставува дел од декоративните елементи кои се применуваат поради големата димензија, односно исфрлени надвор од линијата на објектот, при што од надворешната страна се надополнува со одредени профилирани елементи. Стреите најчесто се изведени од профилирани дрвени елементи и украсни лајсни, а понекогаш и со малтерисување на линијата на стреата, која содржи конструкција од ковани мали штици, со што се добива изразена завршна декоративна линија на покривната волуменска маса(куќа на ул.ВанчоПрке 11; куќа на сем.Андонови). Стреата се спојува со покривната конструкција и формира една од карактеристичните силуети на завршниот дел од станбените објекти.

Притоа се надоврзуваат и одредени профилирани елементи кои се надополнуваат и поставуваат на одредени гранични линии на стреата, како и на линијата помеѓу нивоата на приземјето и катот. Со примената на дрвените аголни опшиви на еркерите се нагласува формата на декоративните површини и се добива рамката и естетскиот израз на фасадата. Одредени издвоени детали поретко се применуваат како посебни елементи на фасадната декорација.

Преку наведените елементи на фасадната композиција се формира одреден естетски израз на градската куќа, што зависи од интензитетот на применетите детали и нивното нагласување. На тој начин градската куќа содржела, и при нејзиното градење

биле воспоставени, одредени стандарди, со што се нагласува нејзината архитектонска вредност.

Колоритот на фасадното обликување е застапен преку доминантната бела боја на најголемиот дел од површините, нијансите на дрвените опшиви и конструктивни елементи, со природна патина на дрвото и нијансите на црвената боја со патинираната структура на керамидите.

Примената на модуларнопропорциската анализа претставува уште една потврда за комплексноста на формата и меѓуодносот на составните декоративни елементи кои се отсликува на фасадата на куќата⁶. Притоа се земени како основни елементи, димензијата на мерка на единица *пармак* или *аршин*, каде се применува модуларно и метричко повторување на одредени елементи. Со различна примена на пропорционалните односи, се остварува естетска димензија на формата, која се однесува на големината на елементите и соодносот помеѓу себе и во целост, односно при финалната естетска композиција на фасадата на куќата.

Заклучок

Надворешното обликување и воопшто целосниот концепт на градбата на куќата во Ново село е одраз на локално-културните и општествено-економските прилики, природната околина и народната градежна традиција. Народните градители поседувале способност и вештина на занаетот да ги координираат сите влијателни фактори, да создадат урбана агломерација со вредни автохтони амбиентални вредности.

При градбата на куќата градителите применувале занаетчиска умешност но и креативност на применети естетски елементи. Преку системот и методологијата на градењето се препознавале елементи од историјата, културата, каде биле соединети

⁶ Алексијевска Х.Ј.(1985), *Мерки, Антропоморфноста и модуларни пропорции кај старата македонска куќа*, Скопје

факторите на клима, теренски услови и потреби на семејството. Во работата на градителите се препознава приоритет на задоволување на потребите на поединецот, каде се создаваат креативни форми, со изразена различност и способност за прилагодување кон локалното. Градителите имале способност за максимално искористување на мноштвото на услови на локацијата, најчесто во згусната просторност на христијанските маала, при што го почитувале односот на објектот кон соседот и кон структурата на населбата и градот.

Преку компаративната анализа на различностите на куќите во Македонија, изразено преку фасадното обликување, осознаваме основен и дополнителен концепт на богатство на решенија. Македонските градови од 19-от век, содржат оригинално локално обележје, кое произлегува од регионот на градење, како на пример, крушевската куќа доминира со структурата на каменот и колоритната декорација, охридската со изразена симетрија и развој во височина, со доминација на белите површини, волуменската разноликост е карактеристична за велешката куќа, или ориентацијата кон околниот простор на тетовската куќа и сл. Куќата во Ново село содржи автохтони белези на естетика на формата, произлезена од архитектонско-градежните услови и локалните потреби, но со нагласена оригиналност при естетското изразување на надворешноста. Естетиката на формата се трансформира и зависи од примена на отворени чардаци, кај приземните куќи и куќите на кат (куќа на сем. Андонови, куќа на сем. Мијалкови), до затворениот чардак и просторен концепт кај куќите на две или три нивоа (куќа на сем. Икономови).

Надворешниот изглед на куќата во Штип, а особено во Ново село, се одликува со изразена динамична композиција и складен распоред и сооднос на елементите кои ја оформуваат, како прозорците, еркерните испусти, декоративните стреи,

балконите, декорацијата на влезните порти, ритамот и целината која се постигнува.

Композициската структура се развива во вертикала, каде започнува со калдрмисаната улица или сокак, кој создава одредена интимна димензија, преку обработените камени парчиња на приземјето, изведено во камени сидови, преку катот со израмнети бели површини, кои завршуваат со декорирана стреа и топлите тонови на керамидата со која е покриена куќата. Неправилните и правилните форми, кои се применувале при надворешната обработка на куќите, создаваат ефект на одредена репрезентативност, но и складност на формите, пренесени од богатата обработка на внатрешниот простор. Притоа преку поливалентниот третман на различностите на факторите кои ја обликуваат фасадата, препознаваме тенденција на развој и композиција на фасадата во хоризонтален правец или во нагласена вертикална насока.

Според примената на бојата кај македонската куќа имаме примери на употребата на сината боја (крушевска куќа), сината и зелената (струмичка куќа)⁷, сината и жолтата (тетовска куќа), додека најчесто се применува белата боја на фасадата (охридска, струшка, велешка куќа), како што се практикувало и кај штипската и новоселската куќа.

Градителите на куќите од 19-от век продолжиле да ја негуваат византиската традиција, принудени да прифатат одредени декоративни елементи од муслиманскиот начин на живеење и декорација, со збогатени ориентални влијаниа, кои при фасадната декорацијата на новоселската куќа се изразени минимално.

Одредено влијание при надворешната декорација имале и стиловите од европските градови, каде чистиот геометриски

⁷ Кировска И.(1999) *Смислата на декорацијата во македонското градителство од 19 век*, РЗЗСК, Скопје, Стр.68

израз, како на пример на стреите, се модифицира со модерната форма на закривената линија, со елементи на трансформиран корниз или одредени очигледно изменети детали од класични стилови (столб, фриз).

Естетските декорации на фасадата на македонската кука, односно куќата од Ново село има сличности со станбените објекти во градовите каде владееле турците во 19-от век, а како стилска целина се поврзува со балканскиот регион. Слично на историските стилови, традиционалната архитектура во градовите создала единство на стандардизирање на материјалот и методите на проектирање, кои се изразени како највисоко естетско ликовно единство. Куќата од Ново село и Штип со своите архитектонски вредности и автохтони карактеристики на градбата, претставува значаен дел од станбеното градителско наследство на Балканот.

Библиографија

- 1.Алексијевска Х.Ј.(1985), *Мерки, Антропоморфност и модуларни пропорции кај старата македонска кука*, Скопје
2. Кировска И.(1999) *Смислата на декорацијата во македонското градителство од 19 век*, РЗЗСК,Скопје
- 3.Нетков В(1964), *Куќата во Ново село Штипско и сегашна состојба*, Стара градска архитектура и урбанизација на градовите, Охрид
- 4.Николоска М.(2003), *Градските куќи од 19-от век во Македонија*, РЗЗСК, Скопје
- 5.Павловиќ Ст.,Ангелова Р.Муцопулоц Н.К.,Ангелова Р., Сезгин Х.(1987), *Народно градителство на Балкану*, Београд
- 6.Петровиќ Ѓ.(1955), *Народна архитектура докати и чардаци*, Београд

7. Пенушлиски А. (1964), *Штипско Ново село - вклопување на старата архитектура во современото урбанистичко решение*, Стара градска архитектура и урбанизација на градовите, Охрид
8. Томиќ Љ. Пљаковски Д. Филиповски Љ., Бошковски В., Стоилова М. (1983), *Еркер и ограда во архитектурата*, Скопје
9. Томовски К. (1986), *Штипско Ново село, урбанизам и архитектура*, Зборник на трудови посветен на академик М. Апостолски, МАНУ, Скопје
10. Томовски С. (1960), *Македонска народна архитектура*, Скопје
11. Цвијиќ Ј. (1906). *Основе за геологију Македоније и Старе Србије* књ. 1, Београд, 227-228
12. Чипан Б. (1978), *Македонските градови во 19-от век и нивната урбана перспектива*, Скопје
13. *Штип низ вековите* (1986). Собрание на општина Штип, кн. 1, Штип: монографија

СОДРЖИНА:

1.	Александар Донски, ДВЕ НЕПОЗНАТИ ФИЛМСКИ СНИМКИ ОД ШТИПСКО НОВО СЕЛО ОД 1942 ГОДИНА.....	5
2.	Виолета Ачкоска, СЛАВЕЈКО АРСОВ (1878-1904).....	9
3.	Вера Стојчевска Антиќ, ПРЕД НЕЗАБОРАВЕНИОТ ЛИК НА МИХАИЛО АПОСТОЛСКИ.....	23
4.	Верица Јосимовска, Оливер Цацков, НОВО СЕЛО КАКО СЛИКАРСКА ИНСПИРАЦИЈА.....	31
5.	Зоран Тодоровски, МЕЧТИТЕ НА ТОДОР АЛЕКСАНДОВ ЗА АВТОНОМНА, НЕЗАВИСНА И ОБЕДИНЕТА МАКЕДОНИЈА.....	39
6.	Зоранчо Малинов, ОБРЕДНИОТ КАЛЕНДАР НА ШТИПСКО НОВО СЕЛО.....	57
7.	Иван Котев, АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ И КРАТКИТЕ ФОЛКЛОРНИ ЖАНРИ.....	76
8.	Јасминка Соколовска, ПРЕДУСЛОВИ И ПОЧЕТОЦИТЕ НА БИБЛИОТЕКАРСТВОТО ПРЕКУ КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИОТ ЖИВОТ ВО ШТИПСКО НОВО СЕЛО ВО XIX ВЕК.....	89
9.	Кире Филов, СЕЌАВАЊА НА ВАСИЛ ХАЦИКИМОВ ЗА ФОРМИРАЊЕТО И ДЕЛНОСТА НА ЦЕНТРАЛНИОТ	

КОМИТЕТ НА НАРОДНАТА МИЛИЦИЈА ЗА МАКЕДОНИЈА (30.8. – 9.10.1944 ГОДИНА).....	100
10. Крсте Цидров, СЕМЕЈСТВО ЦИДРОВИ	113
11. Лилјана Мазова, МАРУША – ПО ВРАЌАЊЕТО ДОМА	127
12. Н. Дечовски, Д. Донеv, С. Дечовски, ПРОФ. Д-Р ПАНЧЕ КАРАЃОЗОВ - ПИОНЕР НА МАКЕДОНСКАТА ХИРУРГИЈА	145
13. Никола Жежов, УБИСТВОТО НА ШТИПСКИОТ ВОЈВОДА МИШЕ РАЗВИГОРОВ	152
14. Петар Намичев, Екатерина Намичева, НАДВОРЕШНО ОБЛИКУВАЊЕ НА КУЌАТА ОД НОВО СЕЛО И ШТИП ВО КОНТЕКСТ НА МАКЕДОНСКОТО ПРОФАНО ГРАДИТЕЛСТВО ОД 19 –ОТ ВЕК	165
15. Трајче Нацев, Драган Веселинов, ПОТЕНЦИЈАЛНИ РИЗИЦИ И ОПАСНОСТИ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИ НЕПОГОДИ ВРЗ НЕДВИЖНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ВО НОВО СЕЛО	182
16. Трајан Ристовски, ПРОСЛАВУВАЊЕТО НА СВЕТИ ТРИФУН ВО ШТИПСКО НОВО СЕЛО	191
17. Марија Иванова, ЕВРЕИТЕ ВО ШТИПСКО НОВО СЕЛО НИЗ МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА	208
18. Весна Крстева, ШТИПСКО ТРИО-НОВОСЕЛЦИ	213